

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto
PL 66
00521 Helsinki
kaivosasiat@tukes.fi

LAUSUNTO

2.5.2017

Dnro 232/2017

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto, KaivNro 7140

Viite: Lausuntopyyntönnö 6.4.2017

KEVITSAN KAIVOSPIIRIN LAAJENTAMINEN

Tukes pyytää lausuntoa kaivoslain (503/1965) mukaisesta kaivospiirihakemuksesta (kaivospiirin laajentaminen) Kevitsan kaivoksen osalta. Asian ratkaisemisessa otetaan huomioon uuden kaivoslain (621/2011) siirtymäsäännökset. Laajennuksen pinta-ala on 401,2 ha. Haettava apualue täydentää olemassa olevaa kaivospiiriä (14 km²). Tuotantoa ollaan lisäämässä, mikä vaatii laajempia kaivannaisjätteen varastointialueita tukitoimintoihin.

Kaivospiiri sijoittuu Oraniemen paliskuntaan, poronhoitolain (PHL 848/1990) määrittelemälle erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle. Alueella olevaa valtion maata ei saa käyttää niin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle (PHL 2 §). Oraniemen paliskunnan suurin sallittu eloporo määrä on 6 000. Osakkaita paliskunnassa on noin 140. He saavat joko kokonaan tai osittain toimeentulonsa elinkeinosta.

Oraniemen poronhoito perustuu ympärivuotiseen luonnonlaitumien hyödyntämiseen. Neljännes poroista otetaan keskitalven ajaksi tarhaan ja muut ovat luonnossa joko lisäruokinnan piirissä tai ilman lisäruokintaa. Kevitsan kaivoksen lähialueilla laidunsi aiemmin ympäri vuoden noin 1 000–1 500 poroa (15–25 % paliskunnan poroista), jotka ovat noin 10 osakkaan omistuksessa. Kaivosalueen itäpuolella, Koitelaiskairassa, laiduntaa kesän aikana yli 3 000 poroa vasaoneen. Alueen laajat, runsasravinteiset aapasuot ovat tärkeä kesälaidunresurssi, jotka määrittävät porojen teuras- ja talvikunnon.

Poronhoitoa turvaava lainsäädäntö

Poronhoitolaki (PHL 848/1990) on erityislaki, joka turvaa poroelinkeinoon asemaa ja alueidenkäytöllisiä edellytyksiä. Poronhoidon kannattavuus perustuu porojen vapaaseen laidunnusoikeuteen (PHL 3 §). Poronhoitolaissa (53 §) säädetään myös valtion viranomaisen neuvotteluvollisuudesta suunniteltaessa valtion maita koskevia poronhoidon harjoittamiseen vaikuttavia toimenpiteitä. Suurin osa (343 ha) hakemuksen kohteena olevasta alueesta on valtion maata.

Uuden kaivoslain mukaan lupaviranomaisen on kaivosluvassa säädettävä yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi tarpeelliset määräykset. Myös poronhoidolle aiheutuvien haittojen vähentämiseksi erityisellä poronhoitoalueella on annettava erilliset määräykset. Lisäksi (62.2 §): ”Lupaviranomaisen on tarkistettava toistaiseksi voimassa olevan kaivosluvan määräyksiä vähintään kymmenen vuoden välein. –

Välttämättömän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi taikka muusta erityisestä syystä myös määräajan voimassa olevan kaivosluvan määräyksiä voidaan määrätä tarkistettavaksi määräajoin”. Nämä määräykset tulee käsitellä myös tässä menettelyssä kaivoslain siirtymäsäädösten nojalla. Aikaisemmin kaivosviranomaisen ei ole antanut suoraan mitään poronhoitoon liittyviä määräyksiä Kevitsan kaivoksen osalta.

Kaivoksen laajenemista käsittelevästä YVA:sta annetussa yhteysviranomaisen lausunnossa Lapin ELY-keskus edellytti paliskunnan ja kaivosyhtiön välisen sopimuksen uusimista kaivoksen laajentuessa. Myös alueen kaavamääräykset edellyttävät poronhoidon turvaamista.

Poronhoitoon kohdistuvat vaikutukset

Kevitsan kaivos sijoittuu poronhoidollisesti tärkeälle alueelle ja aiheuttaa vaikutuksia laajemmalle alueelle kuin pelkästään kaivospiirille tai kaivosluvan osoittamalle alueelle. Kaivoksen vaikutuksia poronhoidolle ovat laidunten menetys, poronhoitotöiden lisääntyminen, onnettomuuksien lisääntyminen kaivoksella ja sen lähialueella, mukaan lukien lisääntyneen liikenteen aiheuttamat porokolarit, sekä mahdolliset porojen terveyteen ja lihan laatuun aiheutuvat vaikutukset.

Kaivostoiminta vie tällä hetkellä suoraan porolaidunalaan 14 km². Tämän lisäksi alueen ympäristössä on paljon muita laidunalaan vieviä alueita (uusia soranottoalueita, hakepuun lansseja, teitä). Kaivoksesta aiheutuu myös epäsuoria laidunten menetyksiä. Kaivoksen lähialueella laidunsi aiemmin eri vuodenaikoina 1 000–1 500 poroa. Kaivosalue lähiympäristöineen oli etenkin alkutalven laitumena arvokas, sillä talvilaidunvarat ovat paliskunnassa niukat ja alue oli vähäluminen. Aiemmin poroja kuljetettiin nykyisen kaivoksen kautta kangasmaita pitkin pohjoispuolella sijaitsevaan Vaiskonselän erotusaitaan. Kaivosalue oli luontainen kulkureitti. Aluetta ei voi kiertää kuljetettaessa, sillä vastassa ovat pehmeät suot. Näistä syistä johtuen kaivoksen eteläpuolelle Hanhilehtoon rakennettiin uusi erotusaita. Ennen kaivoksen toiminnan aloittamista Vaiskonselän ja Kotasuvannon aidoissa tehtiin myös porojen kesämerkintää. Kaivoksen perustamisen jälkeen vassoja ei ole enää merkitty alueella, porot ovat siirtyneet täysin paliskunnan itäosiin, Lurojokivarteen. Tämä voi johtua kaivoksen aiheuttamasta häiriöstä vaatimille pienine vassoineen tai olla luontaista laidunalueen vaihtamista. Tulevaisuus näyttää tulevatko suuret, tuhansien porojen kesätokat enää takaisin. Kaivoksen eteläpuolella sijaitsevassa Hanhilehdon aidassa on käsitelty pieniä poromääriä (200–300 poroa) syksyisin, muuten porot erotellaan kauempana etelässä ja idässä, sillä porot eivät enää luontaisesti kokoonnu alueelle kaivoksen vallattua suuslaitumet. Vaiskonselän aita on käytännössä jäänyt pois poronhoitokäytöstä. Alueen poronhoito elää epävarmassa ja muuttuvassa tilanteessa: puolivillien eläinten liikkumista ei pystytä pakottamaan ja poronhoidon on siirryttävä sinne, mihin porot siirtyvät. **Pelkkä kaivoksen viemä prosenttiosuus paliskunnan pinta-alasta ei kerro poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia kokonaisuudessaan.**

Kaivoksen perustamisen jälkeen kaivosalueelle on keskikesällä kulkenut räkkäsuojaan poroja. Kaivosta ympäröi aita, mutta se ei ole pitävä, sillä aita on välillä rikki ja porot kulkevat myös veräjistä. Porot ovat vaarassa kaivosalueella. Kaivos on aiheuttanut paliskunnalle lisätyötä ja poronhoitajille huolta porojensa turvallisuudesta. Muutamia poroja jää vuosittain auton alle kaivokselle johtavalla tiellä. Porokolareita tapahtuu etenkin syksyllä ja syystalvella.

Mikäli toiminta kaivoksella laajenee, kaivoksen aiheuttaman pölyn määrä tulee lisääntymään. Tämä tulee näkymään porojen ravintokasveissa lähialueella. Esimerkiksi jäkälät ovat herkkiä raskasmetalleille, ne kuolevat tai vaurioituvat altistuksesta. Räjähdyksistä ympäristöön tulee normaalia enemmän tyyppiä,

jolloin jäkäliden kilpailijakasvillisuus hyötyy ja jäkälät syrjäytyvät. Näin kaivosten pöly muuttaa porojen laidunolosuhteita. Lisäksi mahdolliset raskasmetallit voivat kerääntyä porojen sisäelimiin ja vaikuttaa siten niiden terveyteen sekä lihan ja sisäelinten laatuun elintarvikkeina. Pöly vaikuttaa myös lumen laatuun ja kelkkailuolosuhteisiin.

Kaivoksen laajenemisluvan harkinnassa ja yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi annettavien määräysten antamisessa huomioon otettavat seikat

Kevitsan kaivoksen toiminta aiheuttaa huomattavaa haittaa Oraniemen paliskunnan poronhoidolle. Kaivosyhtiön tähänastiset toimet niiden estämiseksi ja vähentämiseksi eivät ole olleet riittäviä.

Yksilöidyt vaatimukset:

1) Kaivosviranomaisen tulee ennen kaivospiirin laajentamista ja määräysten antamista järjestää neuvottelut Oraniemen paliskunnan kanssa (PHL 53 §)

Kaivostoiminta on poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavaa toimintaa. Annettavilla määräyksillä voidaan vähentää kaivostoiminnan aiheuttamia haittoja paliskunnalle. Tukesin tulee valtion viranomaisena neuvotella asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa antaessaan luvan laajentaa kaivospiiriä sekä määräyksiä yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseksi (PHL 53 §).

2) Kaivospiirin laajennuksen aitaaminen

Kaivosyhtiön tulee taata paitsi ihmisten, myös porojen ja muiden eläinten turvallisuus alueella. Kaivoksen perustamisen jälkeen kaivosalueelle on keskikesällä kulkenut räkkäsuojaan poroja. Kaivosta ympäröi aita, mutta se ei ole pitävä (aita on välillä rikki ja porot kulkevat myös veräjistä). Porot ovat vaarassa kaivosalueella: hirvaita makaa räkkäaikana jyrkkien louhosten reunoilla, rikastushiekka-altaiden vesi tuskin on turvallista juoda ja alueella on teräviä louhikoita sekä lippusiimoja, jotka voivat tarttua porojen sarviin. Poro voi hirttyä lippusiimaan tai jäädä kiinni, jolloin edessä on hidas kuolema. Poromiehet saavat tulla ajamaan poroja alueelta pois, mutta vain turvallisuushenkilön ollessa mukana. Siihen, että päälliköllä on aikaa, voi mennä useita päiviä. **Kaivos on aiheuttanut paliskunnalle lisätyötä ja poronomistajille huolta porojensa turvallisuudesta. Porojen turvallisuuden parantamiseksi kaivosta ympäröivä aita on saatava pitäväksi. Kaivospiirin uusi alue tulee aidata myös. Alueen puusto tulee hakata pois, jotta se ei houkuttele hirviä hyppimään aidan yli.**

3) Poronhoitajien liikkuminen alueella

Kaivospiirin muutoksen myötä alueen metsäautotie, jota pitkin pääsee pohjois- ja itäpuolelle kaivosta, jää pois käytöstä. Poronhoitajien on välttämätön päästä alueille ympäri vuoden. Tiet tulee suunnitella niin, että pääsy on mahdollista ilman, että joudutaan kulkemaan kaivosalueelle ja tarvitaan erillisiä lupia ja saattajia kulkemiseen, sillä se hidastaa ja vaikeuttaa kulkemista.

4) Kaivoksesta aiheutuvien muiden haittojen kompensoiminen – sopimuksen uudistaminen

Kaivoksen laajenemisen myötä paliskunnan kokema suora laidunmenetys lisääntyy. Paliskunnan Vaiskonselän erotusaita ja -porokämpä sekä laidunkiertoaita täytyy purkaa (erotusaita) ja mahdollisesti siirtää (ainakin kämpä ja laidunkiertoaita). Lisäksi kaivos aiheuttaa paliskunnalle lisätöitä (ml. toiminnan suunnittelu, kokoukset, porojen poishakeminen kaivoksen alueelta) sekä haittoja, jotka ulottuvat laajemmalle kuin pelkän kaivospiirin alueelle. Kaivoksen toiminnan laa

jentuessa ympäristölle aiheutuvat haitat, kuten liikenne, pöly ja melu lisääntyvät. Oraniemen paliskunnan ja kaivosyhtiön välillä on voimassa sopimus porotaloushaittojen korvaamisesta kaivoksen toiminnan aikana. Sopimus kattaa vain nykyisen kaivospiirin ja vain 15 vuoden toiminnan. **Kaivosyhtiö tulee määrätä solmimaan uusi sopimus Oraniemen paliskunnan kanssa toiminnan haittojen minimoimisesta ja kompensoimisesta koko laidunmenetyksen pinta-alalle ja kaivoksen koko toiminta-ajalle. Uuden sopimuksen tulee olla voimassa ennen Tukesin laajenemisluvan myöntämistä.**

5) Lupamääräykset tulee tarkastaa määräajoin – tarkastaminen edellyttää poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten seurantaa

Tukesin tulee tarkastaa kaivosluvan yleisten ja yksityisten etujen turvaamiseen liittyvät määräykset tietyin väliajoin. Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia tulisi seurata systemaattisesti, jotta lupamääräysten tarkistaminen perustuisi kaivostoiminnan aiheuttamiin todellisiin vaikutuksiin. **Kaivosyhtiö tulee määrätä järjestämään seuranta.** Seurannassa ilmeneviä vaikutukset tulee pyrkiä lieventämään ja/tai kompensoimaan. Poroihin ja poronhoitoon kohdistuvan seurannan lisäksi, tulisi seurantaohjelmassa tutkia myös ympäristössä aiheutuvien muutosten vaikutuksia poroihin ja poronhoitoon. Esimerkiksi pölyn ja jätevesien vaikutukset poron ravintokasveihin ja juomaveteen (raskasmetallit ym. haitalliset aineet) ovat jääneet huomioimatta. Seurannan pelisääntöjen sopimisen voi sisällyttää yhtiön ja paliskunnan/paliskuntien väliseen sopimukseen.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao